

TÜRKİYE’DE BATI MASALLARI VE ÇOCUKLARIMIZ

Western Tales In Turkey and Our Children

Mehmet ÇEVİK*

Özet: Bu çalışma, “Türkiye’de çocuklar, Türk masallarından çok Batı masallarını biliyorlar.” hipotezinden hareketle oluşturulmuştur. Çalışma için odak grup ve mülakat tekniğiyle veri toplanmıştır. Bu amaçla Ankara’da iki grup halinde 50 öğrenciyle görüşülmüştür. Birinci grubu 25 kişiden oluşan ilköğretim ikinci kademe son sınıf (8. sınıf), ikinci grubu ise yine 25 kişiden oluşan ortaöğretim son sınıf (12. sınıf) öğrencileri oluşturmaktadır. Görüşmelerden elde edilen bilgiler çeşitli açılardan değerlendirilmiş ve çalışmanın sonunda tablolar halinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: masal, Batı masalları, Türk masalları, Türk çocukları.

Abstract: This study relies on the hypothesis that children in Turkey more know the Western tales than the Turkish tales. In this study, the quantitative methods namely focus group and interview have been used. In this sense, two groups including 50 students in Ankara have been interviewed. The first group consists of 25 students in the senior year of the secondary school and second group consists of 25 students in the senior year of high school. The knowledge from interviews had been evaluated in respect to different aspects and served in the table at the end of the paper.

Key Words: tale, Western tales, Turkish tales, children in Turkey.

I. GİRİŞ

19. yüzyılın başlarında Almanya’da Grimm Kardeşler’in sözlü gelenekten derleyerek oluşturdukları masal kitaplarını, “Ev ve Çocuk Masalları” adıyla 1812 yılında yayımlamaları hem halk biliminin başlangıcı (Çobanoğlu 1999: 5) hem de masalın bilim dünyasına keşfi olarak kabul edilmektedir.

* Okutman, Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) mehmetcevik@gazi.edu.tr

Halk masallarının tanımı ve belirleyici özelliklerine dair birbirinden farklı çok sayıda değerlendirmenin varlığı bilinmektedir (Örneğin; Sakaoğlu 1999, Alptekin 2002, Yavuz 1999, Arslan 2008 vb.). Ancak P. N. Boratav (1997: 75)'in şu tanımı, eleştirilerek ya da geliştirilerek birçok tanıma kaynaklık etmiştir: “*Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamiyle hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır.*” Dr. Mustafa Arslan (2008: 30), bu tanımdan hareketle, “[Boratav’a] göre masalın en önemli niteliği hayal yaratması izlenimi veren bir anlatı türüdür.” belirlemesinde bulunur. Ancak Eflatun Cem Güney (1966: 9), masalların sadece hayal ürünü ve fantezi eserler olmadığını, çeşitli motiflerle birçok sosyal gerçekliği çizgileştirdiğini ve çoğunun insan ruhlarında yapılmış birer seyahat hissi uyandırdığını belirtir.

İnsanların masala bakışının genellikle dar açılı ve eksik olduğunu ifade eden M. Helimoğlu Yavuz (1999: 16-17); masalların yalnızca çocuklara yönelik, onların hoşça vakit geçirmelerini sağlayan, olağanüstü hayali olaylarla örülmüş halk edebiyatı ürünleri olarak bilinip kabul gördüklerini belirtir ve şu değerlendirmeyi yapar: “*Bir ülkenin masallarında o ülke insanının psikolojik, sosyolojik, ekonomik, etik göstergeleri, değerleri kısaca yaşam serüveni gizlidir. Ayrıca bir insana kendi dilinin, konuşma dilinin bütün inceliklerini masallardan daha iyi ne öğretebilir ki?*”

Başta dil olmak üzere kültürel kodların gelecek nesillere aktarılmasında masalların önemi yadsınamaz. Masallara yalnızca temaları açısından bakılırsa “ulusal masal olmaz” yargısına ulaşılacağını dile getiren P. N. Boratav (1998: 14); masal anlatıcısı üzerinde durur ve onun az çok bir kültür birliği meydana getirmiş bir ülkede, uzun çağların tecrübelerinin toplamı olan bir “dünya görüşü” ile yüklü insan tiplerini çizdiğini ve bu tipleri kendi toplumunun diliyle konuştuğunu belirtir.

Yalnızca konuları ve yapıları bakımından ele alındıklarında dünya masallarının benzerlikten öte aynılık gösterdiği Umay Günay tarafından da dile getirilir. Günay (1998: 431-432)'a göre masalarda millîliği meydana getiren unsurlar dil, masal kahramanları, çevre, inanç, âdet ve geleneklerdir. Her masal, öncelikle dili ile, bir millete (Türk, Fransız, Alman, Arap...) aittir. Ancak başka kültürlerden alınan masalarda, masal anlatıcısı asıl kahramanın yerine kendi millî tipini oluşturur, çevreyi de kendi millî coğrafyası olarak sunar. Sosyal hayat millî âdet ve geleneklerle örülür. Masal, kabul gördüğü milletin dinî inanç ve yaşam tarzı içinde gelişir; yabancı unsurlar atılır, yerlerine millî olanlar büyük bir başarıyla yerleştirilir. Masallar, evrensel temaları işlemekle birlikte sembolleri, muhtevaları, dil ve anlatım özellikleriyle millî karakter gösterirler.

Masallar aracılığıyla milletler; ortak dil, tarih ve coğrafya ekseninde oluşturdukları kültür ortamında, hem kendi aralarında hem de kuşaklar arasında sanatsal bir iletişim sağlarlar. Masallar, “*birey ve topluluklara farklı zamanlardan*

günümüze ve geleceğe ‘yaşamak bilgisi’ ile ilgili deneyimler sunmaktadır” (Çevirme 2004: 1). Masallar aracılığıyla bireyin, mensubu olduğu toplumun değerleriyle (kültürüyle) beslendiği ve kültür aktarımını gerçekleştirdiği; çocuğun da toplum hayatına hazırlandığı söylenebilir (Güneyli vd. 2008: 77).

Folklor ve Eğitim adlı kitabında, “İşte, masalların da asıl eğitim değeri burada. Çocuklarımızın ruhunu, iyi örneklere göre inşa ederek onları inandıkları yolda güçlükleri yenecek, şahsiyetli birer insan yapmak. Dünya milletleri bu inanişla, çocuklarının ruhunu masallarla besliyor.” belirlemesini yapan Eflatun Cem Güney (1966: 10), masalların çocuk eğitimindeki önemine dikkat çekmektedir.

Türk kültüründe olduğu gibi, Batılı ilkel ve feodal toplumlarda da masal, özellikle çocuklar için önemli bir eğitim aracı olarak kullanılmıştır (Güneş 2007: 71).

Batı medeniyetinde “çocuk” kavramı, toplumsal bir yapı ve psikolojik bir varlık olarak 16. yüzyılda ortaya çıkmış; kentleşme, uluslaşma ve sanayileşme süreçleri çocuk anlayışında değişiklikler yaratmış ve Batı’da 18. yüzyılın sonlarında modern anlamında bir “**çocuk edebiyatı**” oluşturulmaya başlanmıştır (Güneş 2007: 67-68).

Bizde ise ilk örnekleri 19. yüzyılın sonlarında (Güneş 2007: 67) görülen Batılı anlamda modern “çocuk edebiyatı” günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Hem bizde, hem de Batı’da çocuk edebiyatının vazgeçilmez ürünlerini masallar oluşturmaktadır. A. Ferhan Oğuzkan (1997: 25)’a göre, “*masal, çocuk edebiyatının en ilginç ve renkli ürünleri arasında yer alır*” iken; M. Ruhi Şirin (1998: 122)’e göre masal, “*çocuk edebiyatının en önemli kaynağı*”dır.

II. AMAÇ VE ÖNEM

17. yüzyılda Nabi’nin (1642-1712) kaleme aldığı Hayriye adlı mesnevi, bizde çocuğa seslenen ilk eser olarak kabul edilmektedir (Sever 1996: 31). Ancak Türk edebiyatında modern anlamda “çocuk edebiyatı” kavramının ortaya çıkması ve bu alandaki ilk çalışmalar 19. yüzyılın ikinci yarısında, Tanzimat döneminde gerçekleşmiştir. Türk edebiyatının, bu dönemde ortaya çıkan Batılılaşma faaliyetlerinden, çocuk edebiyatı da etkilenmiştir. “*Şinasi’nin ilk fable çevirisinden bu yana, çeviri ve uyarlama ağırlıklı olarak sürdürülen çalışmalar aynı zamanda batı çocuk edebiyatı etkisinde bir yönelişin başlamasına*” ve çocuk edebiyatımızın yüz yılı aşkın bir süredir Batı etkisinde yoluna devam etmesine yol açmıştır (Şirin 1998: 94-95).

1839’da Tanzimat Fermanı’yla meşru bir zemine oturtulan Batılılaşma süreci sadece edebiyatla sınırlı kalmamış, bir bütün olarak kültürümüzün her noktasına âdeta hücum etmiştir. Her geçen gün yoğunluğu daha da artan, kültürümüzün sistematik bir biçimde yozlaş(tırıl)ması gerçeğinin altyapısını; altyapısı olmayan, taklide dayalı Batılılaşma anlayışımız oluşturmaktadır.

Folklerden hareketle “yozlaşma ve yabancılaşma” konusunu ele alan Prof. Dr. Şükrü Elçin (1997: 537), konuyla ilgili şu değerlendirmeleri yapar:

“İslâm medeniyetine girişimiz ve sonra Batı 'ya açılma zarureti bizi yeni terkiplere götürdü. Halk cevheri yanında Medrese-mektep'ten tabana doğru yayılan bu medeniyetlerden birincisinin mayasını İslâmiyet teşkil ediyordu. [...] Mütemâdi mağlûbiyetler sonunda teknik medeniyeti ile cihazlanmak mecburiyetini duyduğumuz Avrupa ise kilise temelinden doğmuştu. Öğrenmek ve tatbik etmek zorunda kaldığımız bu medeniyetin kaynakları başka idi. Bizim son iki asırda kible yaptığımız model ise farklı bir hüviyet gösteriyordu. Bizi doğudan batıya götürmek isteyenlerin bu farkı görececek hazırlıkları bulunmadığı için, zaman içinde, bir hayranlık ve aşağılık duygusu ile ecdâdı, mâziyi, geleneği inkâra başladık. Maddî ve mânevî hayatımızda, hususiyile şehirlerde ve okumuşlar arasında bir taklit devri başladı.”

Tanzimat'la başlayan söz konusu taklitçi anlayış, çok yönlü bir şekilde günümüzde de zihinlerimize hakim olmuş durumdadır. Artık kanıksandığı, benimsendiği için de kendini pek hissettirmeyen, bu özelliği nedeniyle de çok daha tehlikeli boyutlara ulaşan Batılı anlayış, kimliğimizin ve kültürel kodlarımızın yıpratılıp yok edilmesi gibi bir amaca odaklanmış durumdadır.

Millî kültürü meydana getiren her türden değerimizi hedef alan bu anlayışın yöneldiği önemli noktalardan birini de halk masallarımız oluşturmaktadır. *“Tanzimatla başlayan batıya yönelme hareketi, masal dünyasında da o dönemden beri etkili olmuştur.”* (Sakaoğlu 2002: 173) Çok köklü bir geçmişe sahip olan masal geleneğimiz ve bu gelenek çerçevesinde anlatılagelen Türk masalları, yerini hızla Batılı masallara bırakmaktadır. Masalların, diğer işlevlerle beraber kültürel kimlik ve ulusal karakter oluşturma işlevleri üzerinde duran yazar Yücel Feyzioğlu (2007: 189-200), konuyla ilgili bir basın açıklamasında özetle şu değerlendirmelerde bulunur (http://www.turkgundem.net/icerik/index.php?option=com_content&task=view&id=1021&Itemid=37 18.01.2009):

“Ülkemizin birçok yerinde çocuklara, ‘Bizim masallar hangileri?’ diye sorduğumda batı masallarını sayıyor; bizden de sadece Keloğlan'ı biliyorlar. Çocuklarımız daha hayata başlarken kendi kültürünün ABC'sini öğrenemiyor ve kendine olan güvenini kazanamıyor. Büyüdükleri zaman da kültürünü öğrendikleri ülkelere hayranlık duyuyor, kendi ülkesi içinde bir uzlaşma kültüründen yoksun oluyorlar. Bütün dünya çocuklarının tanıdığı Grimm Kardeşlerin masalları 283 tanedir. Bu masallar düzeyinde, bu masallar kalitesinde Türk Dünyasında da birçok masal var. Yerel kalmış, çok yaygınlaşmamış masalları saymıyorum. Sadece benim derlediğim 700 tanedir.”

Yücel Feyzioğlu’nun değerlendirmelerini doğrular nitelikte olan başka bir değerlendirme de, gazete-masal ilişkisini ele aldığı yazısında Prof. Dr. Saim Sakaoğlu (2002: 170, 173) tarafından yapılır: “*Masallarımızla ilgili gazete haberi, makalesi, karikatürü, reklâmı ve metin örneği son derece azdır. Bunda, ilköğretim kurumlarında çocuklarımıza hep yabancı kültürlerin, özellikle Fransız, Alman ve İngiliz masallarını veya çocuk kitaplarını okutmamızın önemli bir rolü vardır. [...] Kendileri dedelerinin ve ninelerinin masallarıyla büyüyen günümüzün büyükleri neden çocuklarına ve torunlarına hep batının masallarını anlatmakta, onların basılı şekillerini okutmaktadır?*”

Gerek Feyzioğlu’nun, gerekse Sakaoğlu’nun bu değerlendirmeleri, aslında, Türk masal araştırmalarında yeterince üzerinde durulmayan “Türk milletinin birer ferdi olan çocuklarımıza Batı masallarının dayatılması” konusunu işaret etmektedir. Basit bir metin aktarımından öte bir kültür ve zihniyet empozesi şeklini almış olan bu durum, yarının yetişkinleri durumundaki çocuklarımıza; kültürel köklerinden kopuk, temelsiz ve tehlikeli bir altyapı oluşturmaktadır.

Batı masallarının günümüz çocukları üzerindeki etkinliğini belirleyip değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma çocuklarımızın belleğinde yer ederek hayata bakışlarını şekillendiren masalların hangileri olduğuna dair, bilimsel zeminde bir kesit sunmayı hedeflemektedir.

III. YÖNTEM

“*Türkiye’de Batı Masalları ve Çocuklarımız*” başlığını taşıyan bu çalışmanın temel veri toplama tekniğini “araştırılan konuda sözlü olarak bilgi toplama”(Gökçe 1999: 103) biçiminde tanımlanan “görüşme (mülakat, interview)” oluşturmaktadır.

Ankara’da bir özel dershaneye¹ devam etmekte olan 25 kişilik ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinden ve yine 25 kişilik ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinden oluşan iki ayrı grupta 03.01.2009 ve 04.01.2009 tarihlerinde yapılan görüşmeler “odak grup” yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. “*Araştırmacının bir kişi yerine çok kişiyle aynı anda gerçekleştirdiği görüşmeler için kullanılan*”(Punch 1999: 168) odak grup yönteminde araştırmacı, belirli sorulara bağlı kalarak görüşmeyi gerçekleştiren değil, daha çok idare eden konumundadır.

Çalışmamız için gerçekleştirilen görüşme kapsamında, öncelikle öğrencilere, konuyla ilgili açıklama yapıldıktan sonra, boş birer kâğıt verilmiş ve onlardan, bildikleri masalların adlarını yazmaları istenmiştir. Kâğıtlar toplandıktan sonra ise, bu masalları nereden, nasıl ve ne zaman öğrendiklerine dair sorular yöneltilmiş ve verilen cevaplar grup olarak tartışılıp değerlendirilmiştir.

1 Özel İlkiz Dersanesi, Ziya Gökalp Caddesi İçel Sokak No:2 Kızılay / ANKARA (www.ilkiz.com.tr)

IV. BULGULAR VE TARTIŞMA

Görüşme verilerinden elde edilen bilgilerle oluşturulmuş Tablo-1'de² de görülebileceği gibi, öğrencilerin masal konusundaki en büyük sıkıntıları, büyük çoğunluğunun masal kavramını ve türünü tam olarak bilmemeleridir. Nitekim, “Üzerine, bildiğiniz masalların adlarını yazınız.” denilerek kendilerine verilen kâğıtlara; **masal** adlarının yanında **hikâye kitapları, yazarlar, ilköğretim sürecindeki okuma kitapları, romanlar** ve **çizgi filmler**in adlarını da yazmışlardır. Böyle bir tabloyla karşılaştığımızda doğal olarak öğrencilere bunun nedenini sorduk. Verilen cevapların tamamına yakını öğrencilerin, onları da masal olarak bildikleri yönündedir. Bu durumda yönelttiğimiz, “Masal nedir ki?” sorusuna ise öğrencilerin cevapları şu şekilde olmuştur:

“Küçükken, özellikle 2. ve 3. sınıfta okuduğumuz şeyler.”

“Çocuk kitapları.”

“Çizgi filmler.”

“Çocukken büyüklerimizin anlattığı hikâyeler.”

“Hayalî şeylerin anlatıldığı roman ve hikâyeler.”

“Gerçek dışı olayların anlatıldığı fantastik, uydurma yazılar.”

Yine Tablo-1'de görülebileceği gibi, adı yazılan masalların çoğu Batı masalıdır. Türk masalı olarak sadece Keloğlan (25 öğrenci) ve Nasrettin Hoca³ (8 öğrenci) isimleri yazılmıştır. Bunların dışında, masal adı olmasa da Türk kültürü bağlamında konuyla ilişkilendirebileceğimiz *Eflatun Cem Güney, Elazığ Masalları, Deli Dumrul ve Koçyiğit Köroğlu* isimleri 1'er, *Dede Korkut* ise 4 kez yazılmıştır.

En çok bilinen masallardan oluşan Tablo-2'de de gösterildiği gibi, çocuklarımız ve gençlerimiz arasında en çok bilinen masallar *Kırmızı Başlıklı Kız* (%82) ile *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler* (%78) adlı Grimm masalarıdır. Bunları %52'lik oranla yine bir Grimm masalı olan *Hansel ile Gratel* izlemektedir. Türk masallarından ise sadece *Keloğlan* (%50) ile *Nasrettin Hoca* (%16) isimleri yazılmıştır.

Öğrencilerin, verilen kâğıtlara yazdıkları masal dışındaki isimleri (yazar, öykü, çizgi film vb.) bir tarafa bırakıp sadece “masal”ları esas alarak (bkz. Tablo-3) genel toplama baktığımızda, birbirini destekler nitelikte şöyle iki tablo ortaya çıkmaktadır:

1. Öğrencilerin belleğinde yer etmiş toplam 33 masal adı vardır. Bu

2 Tablo-1 ve oluşturulan diğer tablolar, çalışmamızın sonundaki Ekler bölümünde yer almaktadır.

3 Aslında tarihî gerçekliği bulunan ve “Ortak Şahsiyeti Temsil Yeteneği Kazanan Ferdi Tipler” kategorisinde bir fıkra tipi (Yıldırım 1999: 25) olarak değerlendirilen Nasrettin Hoca, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu (1999: 234-236)'nun “Bir Masal Kahramanı Olarak Nasreddin Hoca” adlı yazısında da gördüğümüz gibi, bir masal kahramanı olarak karşımıza çıkabilmektedir.

masalların 28’i Batı, 3’ü Doğu, 2’si ise Türk menşeli masallardır (bkz. Tablo-4).

2. Görüşmeye katılan toplam 50 öğrenci, kendilerine verilen kâğıtlara Batı kaynaklı 28 ayrı masal adını, genel toplamda 235 kez yazmıştır. Örneğin 50 öğrenciden 41’i “*Kırmızı Başlıklı Kız*”, 39’u “*Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*” adlı masalları yazmıştır. 3 adet Doğu masalının adı (*Alaattin’in Sihirli Lâmbası*, *Ali Baba ve Kırk Haramiler*; *Binbir Gece Masalları*) ise toplamda 25 kez yazılmıştır. Türk masalı olarak sadece *Keloğlan* ve *Nasrettin Hoca* isimleri ise toplamda 33 kez yazılmıştır (bkz. Tablo-5).

Bu genel tablo karşısında, çocukların masal konusunda hangi kaynaklardan beslendikleri konusu, zihinlerde önemli bir soru işareti uyandıracak durumdadır. Bu çerçevede öğrencilere, “*Bu masalları nereden öğrendiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Tablo-6’yı oluşturan bilgilerin de gösterdiği gibi, öğrencilerin büyük çoğunluğu söz konusu masalları okuyarak öğrenmişlerdir. Bu okuma eylemi ise, masalları okuyarak öğrendiğini dile getiren öğrencilerin tamamı tarafından ilköğretim 2, 3 ve 4. sınıf öğrencisi oldukları dönemde gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler, özellikle ilköğretim 5. sınıftan sonra neredeyse hiç masal kitabı okumadıklarını ifade etmektedirler.

Görüşme esnasında ortaya çıkan bu bilgi bizi, ilköğretim öğrencilerine okutulan ders kitaplarını inceleme gerekliliğine yönlendirmiştir. Araştırmamız doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılarak (İstanbul 2008) okullarda öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan ders kitaplarından ilköğretim 1-5 arası Türkçe kitapları incelenmiş ve Ahmet Özler (2006)’in de benzerlerini dile getirdiği şu tespitlerde bulunulmuştur:

1. Söz konusu kitaplarda yeteri kadar masala yer verilmemiştir.

2. Birinci sınıf Türkçe ders kitabında sadece Keloğlan’la ilgili bir anlatı bulunmaktadır. “Keloğlan ve Çocuk Bayramı” (s. 42-44) adını taşıyan bu yazı Asiye Karadağ’ın Dramatizasyon’undan düzenlenmiştir. Bu yazıda dikkati çeken en önemli nokta, kullanılan resimlerdir. Birkaç ayrı resimle süslenmiş olan yazıdaki resimlerden birinde (s. 43) Keloğlan; Pamuk Prenses, Pinokyo ve Kırmızı Başlıklı Kız figürleri ile birlikte, el ele çizilmiştir. Bu kitapta bir de Keloğlan, Nasrettin Hoca ve Hacivat ile Karagöz’ün resimleri, 53. sayfadaki bir uygulama sorusunda yer almaktadır.

3. İkinci sınıf Türkçe ders kitabında “Nasrettin Hoca” (s. 104) adlı bir metin yer almaktadır. Bu metin, Atila Çakıroğlu’nun *Şiir Bahçesi* adlı kitabından alınmış bir şiirdir.

4. Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabında Samed Behrengi (s. 40-42), Bestami Yazgan (43-46), Seyhun Güleçyüz (s. 63-64) Turan Karakaş (s. 78-82) tarafından yazılmış telif masallar yer almaktadır. Turan Karakaş’ın *Okuma Sevgisi* adlı kitabından düzenlenmiş *Arıcan* (s.78-82) adlı masalda Keloğlan ve Nasrettin Hoca’nın resimleri kullanılmıştır. Ayrıca bu kitapta La Fontaine masallarından

Ağustos Böceği ile Karınca'nın bir uyarlaması (s. 67-70) ile Aisopos masallarından *Güneşin Gücü* adlı metin yer almaktadır.

5. Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında Nasrettin Hoca fıkrası, beşinci sınıf Türkçe ders kitabında ise Yalvaç Ural'ın *Nasreddin Hoca'nın Güneş Gözlüğü* (s. 93-96) adlı yazısı yer almaktadır.

6. İncelenen beş kitapta Türk masallarıyla ilgili sadece Keloğlan'ın kullanıldığını görmekteyiz. Batı masallarıyla ilgili de çok fazla malzeme olmamasına rağmen, yine de bu kitaplarda Pamuk Prenses, Pinokyo ve Kırmızı Başlıklı Kız resimleriyle; La Fontaine ile Aisopos (Ezop) ise isimleri ve metinleriyle yer almaktadırlar.

Çocukların masal konusunda beslendiği kaynaklar, elbette ders kitaplarıyla sınırlı değildir. Ders kitaplarının dışında okuma kitabı olarak çocuklara sunulan masal kitaplarının da büyük çoğunluğu Batı'dan yapılmış çevirilerdir. Bu konuda 1960-70 ve 80'li yıllarda en çok baskı yapan çeviri çocuk kitaplarıyla ilgili bir istatistikte masallara dair şu bilgiler yer almaktadır: Ezop (Masallar) 11 baskı, Andersen (Masallar) 62 baskı, Grimm Kardeşler (Masallar) 66 baskı, La Fontaine (Değişik kitapları) 38 baskı, Charles Perrault (Değişik masalları) 11 baskı (Güneş 2007: 153).

Masal konusunda okuma kadar olmasa da öğrencilerin beslendiği diğer kaynaklar arasında; başta anne ve babaları olmak üzere büyüklerinin masal anlatması ya da okuması, çizgi filmler, eskiden “Alo 166 Masal Hattı” diye bilinen ancak bugün “444 11 66” numarasıyla “Türk Telekom Masal ve Müzik Servisi” olarak bilinen telefon hizmeti ve tiyatro gösterileri yer almaktadır. İnternet ortamından masal okuma, dinleme, izleme konusunda ise sadece bir öğrenci, kuzenine masal anlatmak üzere zaman zaman faydalandığını ifade etmiştir.⁴

V. SONUÇ

25'i ilköğretim 8. sınıf ve 25'i de ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinden oluşan toplamda 50 kişilik iki grupta görüşme/odak grup tekniğiyle elde ettiğimiz veriler üzerine şekillendirilen bu çalışmayla, günümüz çocukları ve gençlerinin masal ihtiyaçlarını karşılama konusunda Batı menşeli masalların çok ciddi bir hakimiyetinin olduğu ortaya konmuştur.

Araştırmaya başlama aşamasındayken, ulaştığımız sonuç bir sayıltı olarak alınmış ve bu konuyla ilgili özellikle çizgi film sektörünün çocuklara Batı masallarını dayattığını varsaymıştık. Ancak günümüz çocukları için çizgi filmlerin, masal konusunda çok da etkili olmadıkları söylenebilir. “*Çizgi filmler üretildikleri ülkelerin kültürünü yansıtırlar. Kullanılan isimlerden, olayların geçtiği mekâna, önemli günlerine kadar kendi kültürlerini yaşar ve zamanla yaşatırlar.*” (Ünver

4 Bu öğrencinin, kullandığını belirttiği internet sitesinin adresi şudur: www.masalistasyonu.com. Tarafımızca 06.01.2009 tarihinde incelenmiş bu kaynakta da çoğunluğu yine Batı masallarının oluşturması dikkat çekmektedir.

2002: 74-75) Türkiye’de gösterilmekte olan çizgi filmler de yurt dışından alınan yabancı yapımlardır. Bu çizgi filmlerin, üretildiği kültürün değerlerini ister istemez yayması, hatta dayatması söz konusu. Ancak büyük bir pazarı da olan bu sektör çok yönlü çalışmakta ve bu nedenle sadece masal konusuna odaklanmamaktadır. Günümüz Türkiye’sinde masallar, televizyon kanallarında çizgi film olarak pek de gösterilmemektedir. Bu nedenle çocukların masal konusunda beslendikleri kaynaklar arasında çizgi filmler düşük bir paya sahiptir.

Çocukların ve gençlerin Batı kökenli masalları tanımalarının temel nedeni bu konuda yapılan çeviri yayınlardır. Bugün, herhangi bir kitabevine girip çocuk kitapları bölünme baksanız; çeşit çeşit, boy boy, renk renk masal kitaplarıyla karşılaşsınız. Bu kitapların da neredeyse tamamına yakını Batılı masallar oluşturmaktadır. Yani aslında, Türk masalları yerine Batı masallarını okuyan ve onları bilen çocuklarımız, masal kitabı almak üzere bir kitapçıya gittiğinde bu kitapları almak zorunda kalmaktadırlar. Benzer bir tablo, mizah dergilerimizde de sözkonusudur. Tarafımızca yapılmış, ancak henüz yayımlanmamış, “Karikatürlerde Folklorik Ögeler” başlığını taşıyan bir çalışmada; 2008 Kasım ayında yayımlanmış 8 mizah dergisinin 20 nüshalık örneği taranmış ve karikatürlerde masalların kullanımına dair belirlemelerde de bulunulmuştur. Burada Batı masalları 23, Doğu masalları 7 karikatürde kullanılmışken; Türk masallarıyla ilgili sadece 1 karikatürde, “Zümrüdüanka” motifi işlenmiştir.

“Çağdaş dünyayı şekillendiren başlıca güçler bilim ve teknik, demokrasi, kitleleri teşkilatlandıran organizasyonlar, bütün millete ve insanlığa hizmet eden telefon, telsiz, radyo ve TV gibi haberleşme, bilgi ve kültür yayma araçlarıdır. Bunlar Türkiye’nin de içinde bulunduğu dünyayı her gün değiştiriyorlar.” (Kaplan 1999: 78) Günümüzde bilgisayar ve internetin güdümünde ilerleyen teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmelere paralel bir şekilde başka kültürlerle ilişki halinde olup onlardan etkilenmemeyi plânlamak çok da gerçekçi bir düşünce değildir. Ancak kendi kültürel değerlerini önce öğrenip sonra özümsemeden başka kültürlerin değerleriyle donatılan çocukların, yarına taşıyabilecekleri bir kültürel mirasları da olmayacaktır. Zira, “yabancıardan iğreti bir elbise gibi alınmayan bu kültür, bizim hissetmeden içinde yaşadığımız hayattır.” (Elçin 1997: 542) Kendi kültürel değerlerine vâkıf olamamış bir çocuk; hem bugün çocuk olarak, hem de yarın yetişkin bir insan olduğunda, yaşadığı hayatı, mensubu olduğu milleti, nihayetinde de dünyayı ve insanlığı anlama konusunda kendini yalnızca sürükleyecek bir yetersizlik ve acizlik içinde kalacaktır.

Bu genel belirleme ve değerlendirmelerimizle ortaya konulan, masal konusundaki olumsuz tablonun sorumlusunun çocuklar değil, başta millî eğitim politikamızı belirleyip yönlendirenler olmak üzere yöneticiler, anneler, babalar, sanatçılar, bilim dünyası ve yayınevleri olduğunu düşünmek yerinde olur. Bu karamsar tabloda konuyla ilgili samimi gayretler, kayda değer çalışmalar da olmuyor değil. Örneğin, bugün Trabzon Valisi olan Nuri Okutan, Sakarya

valiliği döneminde yazar Yücel Feyzioğlu'na hazırlattığı “Azerbaycan, Dağıstan, Dobruca, Gagavuz, Kafkas, Kalmuk, Kazak, Kerkük, Makedonya, Terekeme, Tuva, Türkmen, Anadolu, Uygur, Yakut...” (http://www.yenicaggazetesi.com.tr/a_haberdetay.php?hitvaz=283 13.01.2009) Türklerinin masallarından oluşan beş ciltlik kitabı ücretsiz olarak dağıtmıştır (Kabaklı 2007). Ancak bu değerli çalışmaların yeterli olmayacağı, olamadığı ortadadır.

KAYNAKLAR

ALPTEKİN, Prof. Dr. Ali Berat (2002), *Taşeli Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ARSLAN, Dr. Mustafa (2008), *Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar*, Denizli: Zirve Yayınları.

BORATAV, Prof. Pertev Naili (1997), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

BORATAV, Prof. Pertev Naili (1998), *Zaman Zaman İçinde*, İstanbul: Adam Yayınları.

ÇEVİRME, Yrd. Doç. Dr. Hülya (2004), “Masal ve Efsanelerde Halk Eğitimi”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 7, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.

ÇOBANOĞLU, Doç. Dr. Özkul (1999), *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ELÇİN, Prof. Dr. Şükrü (1997), *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*, Ankara: Akçağ Yayınları.

FEYZİOĞLU, Yücel (2007), “Masallar Çocuklar İçin Neden Gereklidir?”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 189-200.

GÖKÇE, Prof. Dr. Birsen (1999), *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Savaş Yayınevi.

GÜNAY, Umay (1998), “Masal”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, C. 3, s. 425-435.

GÜNEŞ, Yard. Doç. Dr. Zeliha (Ed.) (2007), *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

GÜNEY, Eflatun Cem (1966), *Folklor ve Eğitim*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

GÜNEYLİ, Dr. Ahmet -Yrd. Doç. Dr. Güner Konedralı (2008), “‘İncircinin Dediği’ Adlı Kıbrıs Türk Masalının Kişilerarası İletişim Çalışmaları Açısından Çözümlemesi”. *Milli Folklor*, C. 10, S. 77, Ankara, 75-82.

KABAKLI, Servet (2007), “Türklük Âleminin Masalları”. *Yaniçağ*,

11.08.2007.

http://www.yenicaggazetesi.com.tr/a_haberdetay.php?hityaz=283

13.01.2009

OĞUZKAN, A. Ferhan (1997), *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Emel Matbaacılık.

ÖZLER, Ahmet (2006), *İlköğretim 3., 4. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye ve Masalların Eğitimsel İşlevleri*, Konya: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

PUNCH, Keith F. (1999), *Sosyal Araştırmalara Giriş*, (Çev. Dursun Bayrak vd.), Ankara: Siyasal Kitabevi.

SAKAOĞLU, Prof. Dr. Saim (1999), *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

SAKAOĞLU, Prof. Dr. Saim (2002), “Gazetelerin Öbür Dili: Masal Dünyası”. *VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi-Medya ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 161-177.

SEVER, Yard. Doç. Dr. Sedat (1996), “Tevfik Fikret ve Çocuk Şiirleri”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 29, S. 1, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 31-47.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi (Haz.) (1998), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

ÜNVER, Taner (2002), *Bir Popüler Kültür Ürünü: Çizgi Film Pokemon*, Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAVUZ, Muhsine Helimoğlu (1999), *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ankara: Ürün Yayınları.

YILDIRIM, Dursun (1999), *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

http://www.turkgundem.net/icerik/index.php?option=com_content&task=view&id=1021&Itemid=37 18.01.2009

www.masalistasyonu.com 06.01.2009.

EKLER:**TABLO 1: Kâğıtlara “masal” olarak yazılan adların öğrencilere göre dağılımı**

Öğrencilerin kendilerine verilen kâğıtlara yazdıkları “masal” adları	Yazan öğrenci sayısı		
	8. sınıf	12. sınıf	Toplam
Alaattin’in Sihirli Lambası	4	6	10
Ali Baba ve Kırk Haramiler	2	6	8
Alice Harikalar Diyarında	4	1	5
Altın Yumurtlayan Tavuk	2		2
Andersen Masalları	1		1
Atatürk’e Mektup		1	1
Atilla		1	1
Ayşe ile Ali	1		1
Binbir Gece Masalları	5	2	7
Bremen Mızıkacıları	8	4	12
Büyücülük Okulu	1		1
Cin Ali	4	2	6
Çirkin Ördek Yavrusu	1		1
Çizmeli Kedi	1	1	2
Dede Korkut		4	4
Deli Dumrul		1	1
Deniz Kızı	4		4
Diyet		1	1
Don Kişot	7		7
Eflatun Cem Güney	1		1
Elazığ Masalları	1		1
Ezop Masalları	7		7
Fare ile Fil		1	1
Fareli Köyün Kavalcısı		2	2
Grimm Masalları	1		1
Gülten Dayıoğlu		1	1
Hansel ile Gratel	11	15	26
Harry Potter	3		3
Heidi	4	2	6
Karga ile Tilki		2	2
Kaşığı		3	3

	8. sınıf	12. sınıf	Toplam
Keloğlan	14	11	25
Kırmızı Başlıklı Kız	20	21	41
Kibritçi Kız	5	6	11
Koçyiğit Koroğlu		1	1
Kurbağa Prens		2	2
Kurşun Asker	3		3
Kül Kedisi/Sindrella	7	9	16
La Fontaine Masalları	3	3	6
Nasrettin Hoca	4	4	8
Ninja Kaplumbağalar	2		2
Oduncu ve Çocukları		4	4
Oliver Twist		1	1
Ömer Seyfettin		2	2
Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	19	20	39
Parmak Çocuk		3	3
Pembe İncili Kaftan		1	1
Peter Pan	3	1	4
Pinokyo	6	5	11
Pokemon	2		2
Prenses ve Bezelye Tanesi	1		1
Rapunzel	8	9	17
Robin Hood	3	1	4
Robinson Crusoe		1	1
Seksen Günde Devr-i Âlem	1	2	3
Shrek	3		3
Sihirli Fasulye	1	7	8
Spider Man	1	1	2
Şirinler		2	2
Tom ve Jerry	1	2	3
Uyuyan Güzel	3	1	4
Üç Küçük Domuz	4	2	6
Üç Silahşörler	1		1

TABLO 2: En çok bilinen ilk 10 masal

Masal adları	Bildiğini belirten öğrenci sayısı			
	8. sınıf	12. sınıf	Toplam	Yüzde (%)
Kırmızı Başlıklı Kız	20	21	41	82
Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	19	20	39	78
Hansel ile Gratel	11	15	26	52
Keloğlan	14	11	25	50
Rapunzel	8	9	17	34
Kül Kedisi/Sindrella	7	9	16	32
Bremen Mızıkacıları	8	4	12	24
Kibritçi Kız	5	6	11	22
Pinokyo	6	5	11	22
Alaattin'in Sihirli Lambası	4	6	10	20

TABLO 3: Masalların (masal olmayan adlar ayıklandıktan sonra) öğrencilere göre dağılımı

Masallar	Yazan öğrenci sayısı		
	8. sınıf	12. sınıf	Toplam
Alaattin’in Sihirli Lambası	4	6	10
Ali Baba ve Kırk Haramiler	2	6	8
Altın Yumurtlayan Tavuk	2		2
Andersen Masalları	1		1
Binbir Gece Masalları	5	2	7
Bremen Mızıkacıları	8	4	12
Çirkin Ördek Yavrusu	1		1
Çizmeli Kedi	1	1	2
Deniz Kızı	4		4
Ezop Masalları	7		7
Fare ile Fil		1	1
Fareli Köyün Kavalcısı		2	2
Grimm Masalları	1		1
Hansel ile Gratel	11	15	26
Karga ile Tilki		2	2
Keloğlan	14	11	25
Kırmızı Başlıklı Kız	20	21	41
Kibritçi Kız	5	6	11
Kurbağa Prens		2	2
Kurşun Asker	3		3
Kül Kedisi/Sindrella	7	9	16
La Fontaine Masalları	3	3	6
Nasrettin Hoca	4	4	8
Oduncu ve Çocukları		4	4
Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	19	20	39
Parmak Çocuk		3	3
Peter Pan	3	1	4
Pinokyo	6	5	11
Prenses ve Bezelye Tanesi	1		1
Rapunzel	8	9	17
Sihirli Fasulye	1	7	8
Uyuyan Güzel	3	1	4
Üç Küçük Domuz	4	2	6

TABLO 4: Öğrencilerin belleğinde yer etmiş masalların menşelerine göre dağılımı

	Sayı	Oran (%)
Batı masalları	28	84,85
Türk masalları	2	6,06
Doğu masalları	3	9,09
TOPLAM	33	100,00

TABLO 5: Adı yazılan masalların menşeleri bakımından öğrencilere göre dağılımı

	Sayı	Oran (%)
Batı masalları (28 masal)	235	80,20
Türk masalları (2 masal)	33	11,26
Doğu masalları (3 masal)	25	8,54
TOPLAM	293	100,00

TABLO 6: Masalı öğrendikleri kaynağa göre öğrenci dağılımı

Masalın öğrenildiği kaynak	Öğrenci sayısı		
	8. sınıf	12. sınıf	Toplam
Okudum.	24	23	47
Büyüklerim anlattı/okudu.	9	11	20
Film ya da çizgi film olarak televizyonda izledim.	6	9	15
Telekom'un "Alo Masal" servisinden dinledim.	3	5	8
Tiyatro oyunu olarak izledim.	2	4	6
İnternette ortamında okudum/dinledim/ izledim.		1	1